

อุ น ว ส ส ณ ำ ธิ ก ำ ส

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กับการพัฒนาภาคตะวันออก

Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn and the Development of the Eastern Region

สุวิชัย โกศลยะวัฒน์*

Suwichai Kosaiyawat

สถาบันพระมหากษัตริย์กับสังคมไทยมีความเกี่ยวพันกันมานาน จนเป็นสัญลักษณ์ของประเทศ ไม่เพียงแต่องค์พระมหากษัตริย์เท่านั้น พระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ได้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อประเทศชาติ ด้วยดั่งเช่น พระมหากรุณาธิคุณแห่งองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่มีต่อภาคตะวันออกนั้น เมื่อพิจารณาจากพระราชกรณียกิจแล้ว จะเห็นว่ามีแผนงานในโครงการตามพระราชดำริ ซึ่งมีหลายโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการศึกษา รวมไปถึงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร อันเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญของชาติในอนาคต สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชดำริให้ดำเนินการในพื้นที่ที่มีโรงเรียนเป็นหลัก ด้วยความที่ทรงเป็นเจ้าของกิจการศึกษา และความเป็นครูสถิตในพระทัย กอปรกับทรงสำเร็จการศึกษาทางด้านพัฒนศึกษาศาสตร์ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการศึกษากับการพัฒนา จึงมีพระบรมราโชบายให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเยาวชนและขยายผลออกไปสู่ชุมชนที่อยู่โดย

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

รอบโรงเรียนนั้นด้วย ยังผลให้เกิดการพัฒนาทั้งทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรพื้นที่ และทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณนั้นโดยตรง

แผนงานและโครงการตามพระราชดำริแห่งพระองค์ท่าน ประกอบด้วยโรงเรียนอันเป็นพื้นที่เป้าหมาย 278 แห่ง และศูนย์การศึกษาเพื่อพัฒนาเฉพาะกิจ 63 แห่งทั่วประเทศ แบ่งตามสังกัดได้ดังนี้ (สำนักงานโครงการส่วนพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2541 : 45-56)

1. โรงเรียนในสังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งมี 183 แห่งทั่วประเทศ แต่เป็นโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 20 แห่ง หรือ 1 ใน 9 จากจำนวนโรงเรียนในโครงการทั้งหมด เป็นโรงเรียนที่อยู่ตามแนวชายแดน และอยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกลจากชุมชนเมืองเป็นส่วนมาก ด้วยน้ำพระทัยและพระอัจฉริยภาพด้านการศึกษาแห่งพระองค์ท่าน ทำให้โรงเรียนเหล่านี้ได้รับการพัฒนาเป็นศูนย์กลางของชุมชนและประชาชนในบริเวณโดยรอบ ภายใต้การดำเนินการปรับปรุงพื้นที่อาณาบริเวณและสิ่งแวดล้อมโดยรอบให้อำนวยต่อการเรียนรู้และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยสมบูรณ์ โรงเรียนดังกล่าว แบ่งได้เป็น 2 เขต ดังนี้

1.1 โรงเรียนในสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 11 มีโรงเรียนในสังกัด 6 แห่ง อยู่ในจังหวัดจันทบุรี 5 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านน้ำแดง อำเภอขลุง โรงเรียนบ้านคลองมะลิ อำเภอมะขาม โรงเรียนบ้านหนองบอน อำเภอสอยดาว โรงเรียนบ้านหางแมว และโรงเรียนบ้านบ่อชะอม อำเภอแก่งหางแมว ส่วนอีก 1 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านท่ากุ่ม อยู่อำเภอเมือง จังหวัดตราด

1.2 โรงเรียนในสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 12 มีโรงเรียนในสังกัด 14 แห่ง อยู่ในจังหวัดสระแก้ว 12 แห่ง คือ โรงเรียนประชาราษฎร์บำรุง 1 และโรงเรียนบ้านเขาสารภี อำเภออรัญประเทศ โรงเรียนบ้านใหม่ไทยเจริญ โรงเรียนการบินไทย และโรงเรียนบ้านตากฟ้า อำเภอคลองหาด โรงเรียนบ้านน้ำอ้อม กิ่งอำเภอเขาฉกรรจ์ โรงเรียนวังศรีทอง โรงเรียนบ้านคลองเจริญสุข โรงเรียนบ้านทุ่งกบินทร์ โรงเรียนบ้านโคกน้อย โรงเรียนบ้านคลองตะเคียนชัย และโรงเรียนพิระยานุเคราะห์ 1 อำเภอวังน้ำเย็น ส่วนอีก 2 แห่ง อยู่ใน

จังหวัดฉะเชิงเทรา คือ โรงเรียนบ้านนายาว และโรงเรียนบ้านนาอีสาน
อำเภอสนามชัยเขต

2. โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
แห่งชาติ ซึ่งมี 95 แห่งทั่วประเทศ แต่เป็นโรงเรียนในภาคตะวันออก
17 แห่ง ตั้งอยู่ในจังหวัดนครนายกทั้ง 17 แห่ง ประกอบด้วย โรงเรียน
วัดโยธีราษฎร์ศรัทธาราม โรงเรียนวัดเอี่ยมประดิษฐ์ โรงเรียน
วัดธรรมปัญญา โรงเรียนวัดหนองเตย หรือตั้งตรงจิต 8 โรงเรียน
วัดโคกสำตวน โรงเรียนวัดวังปลาจืด โรงเรียนวัดสันตยาราม โรงเรียน
วัดสุทธธรรมาราม และโรงเรียนวัดเขาน้อย ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลพรหมณี
อำเภอเมือง รวม 9 แห่ง โรงเรียนวัดท่าด่าน โรงเรียนวัดท่าชัย
โรงเรียนวัดหุบเมย และโรงเรียนวัดวังยายฉิม ตั้งอยู่ที่ตำบลหินตั้ง
อำเภอเมือง รวม 4 แห่ง นอกจากนี้ยังมีที่โรงเรียนวัดพรหมณี ตำบล
สาริกา อำเภอเมือง โรงเรียนวัดสมบูรณสามัคคี ตำบลเขาพระ อำเภอ
เมือง โรงเรียนบ้านคลอง 14 ตำบลชุมพล อำเภอองครักษ์ และโรงเรียน
บ้านหนองกันเกรา ตำบลศรีกะอาง อำเภอบ้านนา อำเภอละ 1 แห่งด้วย

3. โรงเรียนในพระอุปถัมภ์ เป็นโรงเรียนที่พระองค์ท่านได้
พระราชทานความเมตตาไว้เป็นองค์อุปถัมภ์ เพื่อพัฒนาการศึกษาของ
โรงเรียน ตลอดจนประทานพระราชดำริในการส่งเสริมกิจการของโรงเรียน
ให้เจริญก้าวหน้า ส่งผลต่อการพัฒนาเยาวชนของชาติในภาคตะวันออก
ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโดยทั่วถึงกัน มีทั้งสิ้น 72 โรงเรียน ส่วนมาก
เป็นโรงเรียนศึกษาพิเศษ สำหรับผู้มีความบกพร่องทางร่างกาย และโรงเรียน
ศึกษาสงเคราะห์ สำหรับผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ทำให้ได้รับการพัฒนา
จากพระบารมีแห่งพระองค์ท่านกันทั่วหน้า มีโรงเรียนในโครงการนี้ 17
แห่ง อยู่ในภาคตะวันออก ได้แก่ โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จันทบุรี
จังหวัดจันทบุรี โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดชลบุรี โรงเรียนมัธยมบ้าน
นายาว จังหวัดฉะเชิงเทรา โรงเรียนปากพลีวิทยาการ โรงเรียนนวม
ราชานุสรณ์ โรงเรียนบ้านนา “นายกพิทยากร” โรงเรียนนครนายก
วิทยาคม โรงเรียนองครักษ์ โรงเรียนเกษตรกรรมกิตติวิทยาคม โรงเรียน
เมืองนครนายก โรงเรียนมัธยมศรีจุฬา โรงเรียนปิยชาติพัฒนา โรงเรียน
ภัทรพิทยาจารย์ โรงเรียนเขาเพิ่มนารีผลวิทยา โรงเรียนวัดสันตยาราม

โรงเรียนวัดธรรมปัญญา และโรงเรียนวัดสมบูรณสามัคคี อยู่ในจังหวัด นครนายก

นอกจากแผนงานและโครงการด้านการศึกษาที่ดำเนินตามแนวพระราชดำริดังกล่าวมาแล้ว พระมหากษัตริย์คุณด้านพระราชกรณียกิจที่ได้เสด็จมาประกอบพระราชพิธีต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเป็นระยะเวลาต่อเนื่องยาวนานในหลายพระราชภาระหน้าที่ อาทิ การเสด็จแทนพระองค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษา การเสด็จพระราชดำเนินมาประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์สถานศึกษา และสถานที่ราชการต่าง ๆ การเสด็จมาถวายผ้าป่าและผ้าพระกฐินพระราชทาน ณ ศาสนสถานต่าง ๆ หลายแห่งในภาคตะวันออก เช่น การเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์มาพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตของมหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี ในเดือนธันวาคม เป็นประจำทุกปี ในวโรกาสเดียวกันได้เสด็จเปิดอาคารเรียนต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัยและหน่วยราชการภายในจังหวัด ซึ่งยังความปลาบปลื้มปิติในหัวใจของพสกนิกรที่ได้ใกล้ชิดเบื้องพระบาทอย่างหาที่สุดมิได้

พระมหากษัตริย์คุณอีกน่านับการในด้านการเสด็จเป็นองค์ประธานในงานของสถาบันการศึกษาหลายแห่งในภาคตะวันออก พร้อมทั้งได้พระราชทานพระโอวาทแก่นักเรียนและข้าราชการของส่วนราชการในภาคตะวันออก ซึ่งพสกนิกรได้น้อมนำมาปฏิบัติ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาการศึกษาทั้งด้านสถานศึกษา บุคลากรและภูมิภาคไปโดยพร้อมกัน อาทิ การเสด็จเปิดศูนย์การศึกษาแพทยศาสตร์คลินิก ดิขลารักษ์ ณ โรงพยาบาลชลบุรี ทรงนำคณะนักเรียนและคณาจารย์โรงเรียนจิตรลดา มาทัศนศึกษา ณ สถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเล มหาวิทยาลัยบูรพา และสวนสัตว์เปิดเขาเขียว ณ ศรีราชา จังหวัดชลบุรี ทรงร่วมสัมมนาทางวิชาการประจำปี 2534 เรื่องแนวทางการพัฒนาการศึกษาเพื่ออนาคตของชาติ ณ เมืองพัทยา ทรงเปิดศูนย์ฝึกอาชีพเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ครบ 36 พรรษา ณ ตำบลโรงโม่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ทรงเป็นประธานในงานครบรอบ 48 และ 50 ปี โรงเรียนอัสสัมชัญศรีราชา ทรงเปิดป้ายโรงเรียน ณ โรงเรียนสอนคนตาบอดพระมหาไถ่ พัทยา ทรงเป็นองค์ประธานเปิดการประชุมระดับโลก เรื่อง การศึกษาชุมชน

ครั้งที่ 7 ณ เมืองพัททยา เมื่อปี พ.ศ. 2538 ทรงเปิดการสัมมนาทางวิชาการ ประจำปี 2539 เรื่อง ปฏิรูปภาคราชการไทยเพื่ออนาคตของประเทศ ตลอดจนทรงวางศิลาฤกษ์โครงการมหาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งเอเชีย ณ เมืองพัททยา และทรงเปิดอาคารเรียนอนุสรณ์ คุณชิต-คุณนายวอน นภาศัพท์ ณ โรงเรียนวอนนภาศัพท์หาดวอนนภา บางแสน จังหวัดชลบุรี เมื่อปี พ.ศ. 2540 (สำนักพระราชวัง, 2541 : 20-30) อันนำมาซึ่งความซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณอย่างที่สุด

ในด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต พระองค์ท่านทรงมีพระราชปณิธานให้พสกนิกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทรงพระราชทานการศึกษาเข้าสู่หมู่บ้าน จากชั้นเด็กเล็กจนจบประถมศึกษา จากชั้นประถมศึกษาสู่ชั้นมัธยมศึกษาและศึกษาต่อระดับสูงขึ้นตามลำดับ ซึ่งการศึกษาดังกล่าวดำเนินการควบคู่ไปกับการศึกษาในระบบโรงเรียน พระองค์ท่านทรงมีพระราชดำริให้ผู้ได้รับการศึกษา ควรได้มีความรู้ ความชำนาญ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและอาชีพของตนเองที่ทำอยู่แล้ว โดยให้การศึกษา มีบทบาทในการปรับปรุงคุณภาพของคนและเป็นเครื่องมือใช้ทำมาหากินในท้องถิ่นของตนได้อย่างมีความสุข ไม่ต้องเคลื่อนย้ายที่อยู่ ละทิ้งถิ่นฐานไปประกอบอาชีพยังถิ่นอื่น

จากพระราชปณิธานดังกล่าวมาข้างต้น ก่อเกิดเป็นการศึกษาพระราชทาน ที่บ้านนายาว อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นพื้นที่อยู่ห่างไกลจากตัวเมืองไปทางทิศตะวันออกเป็นระยะทางกว่า 100 กิโลเมตร ชาวบ้านส่วนใหญ่อพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกพืชไร่ข้าวโพด อ้อย มันล้มปะหลัง แต่ดินเสื่อมโทรมลงจึงให้ผลผลิตน้อย ลูกหลานที่อพยพตามพ่อแม่มา และมาเกิดใหม่ที่บ้านนายาว ได้เข้าเรียนระดับประถมศึกษา ที่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนายาวเท่านั้น ซึ่งไม่เป็นการเพียงพอ ด้วยพระมหากรุณาธิคุณแห่งพระองค์ท่านได้พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อก่อสร้างโรงเรียนมัธยมบ้านนายาว ขึ้นในปี พ.ศ. 2538 อันเป็นที่แห่งความปิติยินดีและซาบซึ้งของชาวบ้านนายาว ที่ทำให้ลูกหลานในหมู่บ้านและบริเวณใกล้เคียงได้เรียนต่อระดับมัธยมศึกษากันอย่างทั่วถึง

นอกจากนี้ด้วยน้ำพระทัยและสายพระเนตรที่ยาวไกลด้านการศึกษา จึงมีพระราชประสงค์ให้เยาวชนที่จบการศึกษาแล้วไม่ประสงค์จะศึกษาต่อระดับสูงขึ้น รวมทั้งประชาชนที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงได้รับโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้น ดังนั้น ต้องมีความสามารถและมีทักษะพื้นฐานที่เพียงพอในการประกอบอาชีพในท้องถิ่นเพื่อเลี้ยงตนเอง ครอบครัว และพัฒนาท้องถิ่นไปด้วยในโอกาสเดียวกัน จึงเป็นที่มาของโครงการส่วนพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน และข้าราชการในจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานจัดการศึกษาตามพระราชประสงค์ จึงมีมติให้ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดฉะเชิงเทรา และโรงเรียนมัธยมบ้านนายาวร่วมกันจัดการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (กศน. ปวช.) ให้แก่นักเรียนที่จบระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนมัธยมบ้านนายาว ตั้งแต่ปีการศึกษา 2542 เป็นต้นมา เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการศึกษาสงเคราะห์ ไม่เก็บค่าใช้จ่าย เพราะผู้เรียนมีฐานะยากจน แต่ได้รับความรู้ด้านวิชาชีพไปประกอบอาชีพในท้องถิ่นและพัฒนาท้องถิ่นของตนเองต่อไป อันเป็นที่มาของโครงการผลิตภัณฑ์ส่วนพระองค์ภูฟ้า ซึ่งผสมผสานระหว่างการผลิตได้ในพื้นที่ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีมาแต่เดิมเข้ากับระบบการจัดการแบบใหม่ เกิดเป็นผลิตภัณฑ์จากฝีมือของชาวบ้านและสืบสานอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยให้คงอยู่สืบไป (ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน, 2544 : 1-36) เป็นการนำหลักการและแนวคิดของการศึกษานอกโรงเรียนไปใช้เพื่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนอีกด้วย

สำหรับพระเมตตาด้านการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนในท้องถิ่นทุรกันดาร ที่ขาดสารอาหารและอยู่ในสภาวะทุโภชนาการให้มีความสุขอนามัยดีขึ้น อันเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป พระองค์ท่านได้ประทานพระราชดำรินี้ในด้านนี้ ก่อเกิดเป็นโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันและโครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน เริ่มจากโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนก่อน ซึ่งในภาคตะวันออกเฉียงใต้มีโรงเรียนในโครงการหลายแห่ง ซึ่งเป็นโรงเรียนในจังหวัดสระแก้ว

ปราจีนบุรี จันทบุรี และตราด โครงการดังกล่าวประกอบด้วย การปลูกพืชผักสวนครัวในโรงเรียน ใช้พื้นที่ดำเนินการ 60 ตารางวา รวม 30 แปลงในบริเวณโรงเรียน ให้นักเรียน ครู และชาวบ้านใกล้เคียงร่วมกันดำเนินการปลูกพืชผักและผลไม้ตามฤดูกาล เพื่อเก็บเกี่ยวผลทำเป็นอาหารกลางวันแก่นักเรียนในโรงเรียนได้รับประทาน รวมทั้งมีโครงการปศุสัตว์เพื่ออาหารกลางวัน มีการเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เลี้ยงเป็ด และเพาะพันธุ์ปลา เพื่อใช้เป็นอาหารกลางวันให้มีสารอาหารครบทุกหมวดหมู่เพียงพอแก่การเจริญวัยของเด็ก อีกทั้งใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดคุณค่าอย่างสูงสุด ด้วยการส่งเสริมให้นักเรียนและประชาชนมีความรู้ทางด้านการเกษตร โภชนาการ การแปรรูป และการถนอมอาหารที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อการบริโภคด้วยตนเอง (โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน, มปป. 31-51)

นอกจากนี้ยังได้พระราชทานโครงการฝึกอาชีพให้แก่เด็กที่มีได้ศึกษาต่อและชาวบ้านในละแวกใกล้เคียงที่ยังไม่มีอาชีพ หรือว่างงานเป็นบางฤดูกาล ได้มีอาชีพเสริมเพื่อมีรายได้เพิ่มขึ้นโดยที่โครงการฝึกอบรมระยะสั้นให้เป็นพื้นฐานในการนำไปประกอบอาชีพต่อไป ได้แก่ การซ่อมแซมเครื่องไฟฟ้า การแก้เครื่องยนต์ การทำอิฐบล็อก การเกษตรพืชไร่ ผักสวนครัว การตัดเย็บเสื้อผ้า การทำอาหารแห้ง อาหารสำเร็จรูป การตัดผม การประดิษฐ์สินค้าพื้นเมือง หัตถกรรม ซึ่งมีใช้เพียงพระราชดำริให้ชาวบ้านได้ทำเพื่อมีงานทำเท่านั้น แต่ยังได้ทรงประทานแนวความคิด เรื่องการนำผลผลิตดังกล่าวไปจัดจำหน่าย เพื่อให้เกิดมีรายได้ มีตลาดรองรับผลงานและพัฒนาให้กลายเป็นสินค้าออกได้อีกด้วย

จากโครงการฝึกอบรมดังกล่าว จึงมีโครงการสหกรณ์เกิดขึ้น โดยทรงเริ่มจากการจัดระบบสหกรณ์ในโรงเรียน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 เพื่อให้ นำผลผลิตจากการเกษตรมาทำเป็นอาหารกลางวัน แปรรูป และถนอมอาหารไว้รับประทานได้นาน พร้อมทั้งแจกจ่ายไปยังชาวบ้านในละแวกใกล้เคียง ให้มีอาหารที่ถูกต้องลักษณะรับประทาน และแจกให้นักเรียนนำกลับไปรับประทานที่บ้าน เพื่อการบำรุงร่างกายอย่างต่อเนื่อง จากนั้นเมื่อมีปริมาณเหลือเกินการบริโภค จึงนำสินค้ามาจำหน่ายให้มีรายได้หมุนเวียนเพื่อเลี้ยงตนเองและดำเนินโครงการต่อไป อีกทั้งให้

นักเรียนและชาวบ้านได้ฝึกทักษะในการทำงานร่วมกัน ฝึกการประชุม การชี้แจงเหตุผล การทำบัญชีรายรับรายจ่ายของสินค้าและรายได้ รวมทั้ง การตลาดด้วยในการทำโครงการสหกรณ์ จึงเกิดเป็นยุทธศาสตร์กรขึ้น อย่างครบวงจร เพราะเป็นผู้ผลิต ผู้จำหน่ายและผู้บริโภคที่ดำเนินการ กันเองอย่างเบ็ดเสร็จในชุมชนและทรงรับโรงเรียนไว้ในพระอุปถัมภ์ เพื่อ เป็นแหล่งทดลอง โครงการอันเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติเพื่อขยายผลไป ยังโครงการอื่นและที่อื่นต่อไป โรงเรียนดังกล่าวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ โรงเรียนบ้านท่าผักสี อำเภอเขาค้อ จังหวัดสระแก้ว ซึ่งทรงรับเข้า เป็นโรงเรียนในโครงการพระราชดำริ ตั้งแต่วันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา และยังทรงพระราชทานทรัพย์สินส่วนพระองค์สร้างบ้านพักครูพระราชทานอีก 1 หลังด้วย (สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เขาค้อ, 2544 : 1-41)

โครงการพระราชดำริอีกประการหนึ่ง ซึ่งนับว่าทรงคุณค่าแก่วงการ การศึกษาของชาติเป็นอย่างยิ่ง จากการที่ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยม ราษฎรในชนบททางไกลและท้องถิ่นทุรกันดาร ทรงพบว่าเด็กในชนบท เป็นจำนวนมาก นอกจากประสบปัญหาภาวะโภชนาการและด้อยโอกาส ที่จะเข้ารับการศึกษาแล้ว ยังทรงพบว่าเด็กได้รับการเลี้ยงดูไม่ถูกต้อง ตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาจนกระทั่งคลอด และก่อนจะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ช่วงอายุดังกล่าวสำคัญมากต่อพัฒนาการของร่างกายและสติปัญญาของ เด็กเป็นอันมาก จึงมีพระราชดำริให้จัดอบรมแม่ดูแลตนเองและลูก ระหว่างตั้งครรภ์ให้ถูกหลักวิชา เพื่อพัฒนาการของเด็กจะได้สมบูรณ์เต็ม ตามศักยภาพทั้งแม่และลูกไปพร้อมกัน (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2544 : 42) ซึ่งเป็นพระราชดำริที่ได้วางรากฐานการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์โดยตรง

จากนั้นพระองค์ท่านทรงพระราชดำริให้จัดตั้งโครงการศูนย์ พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์เด็กปฐมวัย และโรงเรียนอนุบาลขึ้นทั้งในเขตเมือง เขตชนบทและตามแนวชายแดน เพื่อเลี้ยงเด็กให้ถูกวิธีและแบ่งเบา ภาระของผู้ปกครองให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างเต็มที่ ตลอดจน เพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กเล็กก่อนวัยเรียนได้พัฒนาทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญาได้อย่างถูกต้อง โรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ในโครงการพระราชดำรินี้มี 59 แห่ง อยู่ในเขตจังหวัดปราจีนบุรี และ

จังหวัดสระแก้ว ในเขตอำเภอรัษฎาประเทศ อำเภอวัฒนานคร อำเภอวังน้ำเย็น อันเป็นเขตพื้นที่รับผิดชอบของกองกำลังบูรพา โดยให้ราษฎรร่วมมือกันสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และคัดเลือกพี่เลี้ยงจากหมู่บ้านมาอบรมให้ความรู้เพื่อไปดำเนินการ ทั้งนี้เพื่อให้ราษฎรในพื้นที่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ ห่วงแทนและเห็นความสำคัญของการพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งเป็นลูกหลานของเขาเอง จะได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกวิธี และจะได้ช่วยกันดำเนินการต่อไป (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2544 : 43)

นอกจากนี้ยังมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเขาชะโงก จังหวัดนครนายก ด้วยความห่วงใยลูกหลานของข้าราชการในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งย้ายไปตั้งอยู่ที่นั่น และโยกย้ายครอบครัวไปอยู่ด้วย จึงมีพระราชดำริเปิดศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขึ้น เพื่อลดภาระการเลี้ยงดูบุตรหลานในเวลาปฏิบัติงานของข้าราชการ และได้พระราชทานเครื่องเล่นรวมทั้งอุปกรณ์การศึกษาให้แก่เด็ก เปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่วันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2530 และได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างอาคารเรียนหลังใหม่ที่ดูสุสลักษณะอีก 1 หลัง แล้วเสร็จเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2531 พระราชทานนามใหม่ว่า โรงเรียนอนุบาลคุณากร จัดระบบการเรียนการสอนตามหลักสูตรการอนุบาลศึกษาดำเนินการตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กก่อนเข้ารับการศึกษาในระดับประถมศึกษาต่อไป (จังหวัดนครนายก, 2543 : 1-10) นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณแก่ชาวนครนายกสืบมา

ในส่วนของการศึกษาซึ่งพระองค์ท่านทรงสนพระทัยเด็กเล็ก เพราะทรงเห็นว่าเป็นวัยที่ต้องได้รับการปูพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาทุกด้าน นอกจากเด็กปกติแล้ว ยังสนพระทัยต่อเด็กที่พิการ เช่น เด็กหูหนวก ตาบอด และปัญญาอ่อน ทรงมีพระราชดำริว่า หากเด็กพิการได้รับการเลี้ยงดู มีการศึกษาที่ถูกต้องแล้ว เด็กจะสามารถพัฒนาตนเองได้ ช่วยเหลือตนเองได้ระดับหนึ่ง ไม่เป็นภาระของสังคม อันเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต และทรัพยากรมนุษย์ของประเทศให้มีประสิทธิภาพขึ้นด้วยตามอัธยาศัย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการศึกษาค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเด็กพิการ

ทรงโปรดเกล้าฯ ให้เด็กพิการเรียนร่วมกับเด็กปกติได้ เพื่อการเรียนรู้ทางสังคมที่ถูกต้องตามสภาพความเป็นจริงทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา ทรงรับเป็นองค์อุปถัมภ์โครงการพัฒนาเพื่อเด็กพิการในโรงเรียนการศึกษาพิเศษหลายแห่ง มีการค้นคว้าศึกษากันอย่างจริงจัง โดยจัดตั้งเป็น วิทยาลัยราชสุดา เพื่อศึกษาเกี่ยวกับคนพิการ นำผลมาพัฒนาศักยภาพของพวกเขาให้ดีขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศโดยตรง (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2544 : 44)

ยังมีโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา เพื่อช่วยเหลือเด็กในโรงเรียนที่ขาดสนด้านวัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่จะช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจในวิชาการอย่างเต็มที่ พร้อมทั้งมีโอกาสศึกษาต่อระดับสูงขึ้นได้ทัดเทียมกับโรงเรียนที่มีความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์ จึงมีพระราชดำริให้จัดหาผู้เชี่ยวชาญมาร่วมจัดการเรียนการสอนในรูปแบบของการช่วยสอน การถ่ายทอดเทคโนโลยี การจัดฝึกอบบรมครู และการประยุกต์ใช้นวัตกรรมเพื่อการศึกษา ได้ทรงจัดทำตำรา หนังสือ นอกเหนือจากแบบเรียน จัดเป็นโครงการห้องสมุดให้เด็กได้มีหนังสืออ่านเสริมความรู้เพิ่มเติม โครงการวิทยุ โทรทัศน์และเครื่องคอมพิวเตอร์ในโรงเรียน เพื่อให้เด็กในพื้นที่ห่างไกลได้เรียนรู้จากการค้นคว้าศึกษาด้วยตนเอง รวมทั้งรับทราบข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ผ่านระบบสื่อสาร คอมพิวเตอร์ ซึ่งทรงเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 ภายใต้โครงการเทคโนโลยีสื่อสารข้อมูลสำหรับการศึกษาในโรงเรียนชนบท ทรงประทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ในการจัดซื้อ จัดหาอุปกรณ์ให้แก่โรงเรียนหลายแห่งในจังหวัดนครนายก ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลคุณากร โรงเรียนปิยชาติพัฒนา โรงเรียนเมืองนครนายก โรงเรียนนวมราชานุสรณ์ ซึ่งอยู่ภายใต้โครงการวิจัยและพัฒนาดังกล่าว นอกจากนี้พระองค์ยังโปรดให้มีครูสอนด้านคอมพิวเตอร์ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การเชื่อมโยงเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนและการฝึกทักษะด้านนี้แก่เด็กในต่างจังหวัดด้วย (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2544: 46-47) ยังประโยชน์แก่เยาวชนในภาคตะวันออกเฉียง

จากพระราชกรณียกิจตามแผนงานโครงการพระราชดำริ
ดังกล่าวมาทั้งหมดนี้ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทุกด้านแก่เยาวชน ประชาชน
และการศึกษาของชาติโดยรวม ซึ่งพระมหากษัตริย์คุณจากโครงการ
ต่าง ๆ นี้ แสดงถึงพระอัจฉริยภาพและน้ำพระทัยเปี่ยมด้วยพระกรุณาแก่
พสกนิกรโดยทั่วหน้า โดยไม่เลือกฐานะ สภาพร่างกาย ภูมิสำเนาและ
สภาพภูมิศาสตร์ พระเมตตาจึงจรดจารึกอยู่ในดวงใจของทวยราษฎร์
ทั้งภูมิภาคตะวันออกและทั้งประเทศไทยทุกผู้ทุกนามตราบกาลนาน

บรรณานุกรม

- จังหวัดนครนายก. (2543). **โครงการพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โรงเรียนสังกัดอำเภอเมืองนครนายก**. นครนายก : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครนายก.
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. (2544). **หนังสือที่ระลึกวันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 12 พฤศจิกายน 2544**. กรุงเทพฯ : สันติศิริการพิมพ์.
- โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านน้ำอ้อม. (มปป). **การดำเนินงานโครงการพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี**. มปท. (เอกสารอัดสำเนา)
- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดฉะเชิงเทราและโรงเรียนมัธยมบ้านนายาว. (2544). **การศึกษาพระราชทานที่บ้านนายาว**. กรุงเทพฯ : ขวัญปภัสสรบิสิเนสกรุ๊ป.
- สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเขาฉกรรจ์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว. (2544). **รายงานผลการดำเนินโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีของโรงเรียนบ้านท่าผักชี**. สระแก้ว : สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว.

- สำนักงานโครงการส่วนพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
สำนักพระราชวัง. (2541). **แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร
ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ระยะ
ที่ 2 พ.ศ. 2540-2544.** กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักพระราชวัง (2541). **พระราชกรณียกิจสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยาม
บรมราชกุมารี.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โลทัย.

